

۱۶۷۱۰۵۵

به نام خداوند بخشنده و مهربان

آرمان شهر داستان های ایرانی
(بررسی داستان های علمی - تخیلی ایرانی)

افسانه اسلامی (صغری اسلامی)

انتشارات تیرگان

عنوان و نام پدیدآور: آرمانشهر داستان‌های ایرانی (بررسی داستان‌های

علمی-تخیلی ایرانی)/ افسانه اسلامی (صغری اسلامی اصل)

مشخصات نشر: تهران: تیرگان، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۱۳۶ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۲۲۴-۱

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع: داستان‌های علمی - تاریخ و نقد

موضوع: داستان‌های فارسی - قرن ۱۴ - تاریخ و نقد

رده بندی کنگره: ۱۳۹۵ ۵۱۴ الف/۲۸۶۱ PIR

رده بندی دهکده: ۸۷۰/۸۷

شماره ثبت: ۴۵۲۴۸۶۵

انتشار: تیرگان

تهران، صندوق پستی: ۱۷۱۸۵-۱۱۴، تلفن: ۸۸۸۳۰۵۹ و ۹۱۲۶۱۱۱۵۱۲

Email: tatirgan@yahoo.com/ www.tirganpub.com

آرمانشهر داستان‌های ایرانی

(بررسی داستان‌های علمی-تخیلی ایرانی)

مؤلف: افسانه اسلامی (صغری اسلامی اصل)

طراح جلد: مریم میرحسینی مطلق صفحه آرای: احسان عربلو

لیتوگرافی صدف • چاپ‌خانه صدف • صحافی صدف

نوبت چاپ نخست: ۱۳۹۶ • شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شماره نشر: ۴۳۵

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۲۴-۲۲۴-۱

قیمت ۱۰۰۰۰ تومان

فهرست

۹	مقدمه
۱۷	پاره نخست: کلیات (مفاهیم ، تعاریف، تاریخچه، انواع)
۱۸	تعریف ادبیات علمی - تخیلی
۲۳	داستان های علمی - تخیلی و فانتزی
۲۴	تعریف فانتزی
۲۷	تفاوت فانتزی و علمی - تخیلی
۲۹	تاریخچه ی داستان های علمی - تخیلی
۳۰	سر آغاز نوع کلاسیک
۳۳	دوران پس از جنگ جهانی و عصر نوین داستان علمی - تخیلی
۳۴	پست مدرنیسم
۳۷	انسان در پست مدرنیسم
۳۸	داستان های علمی - تخیلی در دنیای پست مدرن
۴۱	پست مدرن و سایبرگ
۴۴	کمیک استریپ و علمی - تخیلی
۴۴	علم در داستان های علمی - تخیلی
۴۵	تخیل و خلاقیت
۴۸	تخیل در داستان های علمی - تخیلی
۴۹	آرمانشهر (یوتوپیا) / ضد آرمانشهر (دیستوپیا)
۵۵	عنصر زمان در داستان علمی - تخیلی
۵۷	عنصر مکان در داستان علمی - تخیلی
۵۷	رده بندی داستان های علمی - تخیلی و زیرژانر های آن
۶۹	تقسیم بندی آیزاک آسیموف
۷۱	نمودارهای طبقه بندی و رده بندی داستان های علمی - تخیلی
۷۹	ژانر علمی - تخیلی و سینما

- ۸۲..... یادداشت های پاره نخست
- ۸۳..... پاره دوم: (پیشینه هاوز مینه های داستان علمی-تخیلی در ایران)
- ۸۴..... داستان های علمی تخیلی در ایران
- ۸۹..... اینترنت و علمی - تخیلی
- ۹۰..... مشکلات نویسندگان ایرانی
- ۹۱..... سینمای علمی - تخیلی در ایران
- ۹۵..... دو فیلم شاخه های علمی - تخیلی
- ۹۷..... پاره سه: (نقد و بررسی داستان ها)
- ۱۰۰..... س.گ.ل.ا. / اصادی / دایت
- ۱۰۲..... مرا به تونل باز ستید / یزن نجدی
- ۱۰۴..... سایبورگ جدید / اسد - مو، نمدی
- ۱۰۵..... هوشمندان سیاره اورا / آریبا کهر
- ۱۰۶..... بد شانس / حسین کرم پور
- ۱۰۷..... ارادتمند هارولد / لویدا / کاوه میر عبد
- ۱۰۸..... دو چرخه سواری در روز شگفت انگیز / سم - نثری
- ۱۰۹..... تاریخ همیشه تکرار می شود / امیر حسین باقریان
- ۱۱۰..... بازگشت از فضا / کیومرث نجفی
- ۱۱۲..... بنگاه انرژی زایی / فائضه، غفار حدادی
- ۱۱۳..... فرزند ایده آل / سعیده طهماسب
- ۱۱۴..... یکی از فرزندان من / سعیده میرسعیدی
- ۱۱۵..... از خیام به پاسکال / میترا آل یاسین
- ۱۱۶..... فاجعه در سیاره سرخ / مریم شیرازی
- ۱۱۷..... برخورد مرگبار / میترا آل یاسین
- ۱۱۸..... رویای عجیب / مجید استیری
- ۱۱۹..... تصویر یک رویا / هومن رهنما
- ۱۲۰..... سقوط / صادق میرسعیدی
- ۱۲۱..... بزرگترین راز تاریخ / حمیدرضا غزالی
- ۱۲۲..... یک روز عادی در سال ۲۰۶۳ / هاشم نیازپور

بررسی داستان های علمی- تخیلی ایرانی ۷

اعترافی از آینده/ علی نوری..... ۱۲۳

فرهنگ اصطلاحات..... ۱۲۴

منابع..... ۱۳۱

www.ketab.ir

مقدمه

ادبیات علمی - تخیلی یکی از انواع ادبی است که در شکل کلاسیک، مدرن و پست مدرن دیده می شود. این نوع ادبی که معمولاً روایتی به نثر است در شکل های داستان کوتاه، ناولت و رمان عرضه می شود و موضوع آن حوادث متنوع و حیرت انگیزی است چون: کشف فضا، آتش در آسمان ها و سفرهای فضایی، سفر به جهان های دیگر سفر در زمان و دنیاهای موازی، رویارویی با ساکنان سیاره های دیگر - تهاجم بیگانه های فضایی - کشف یا اختراعی تازه - دگرگونی های زیستی - روانی در انسان و بیگ جانان - تغییر و جهش های ژنتیکی - تاثیر تکنولوژی در رفتارهای اجسام - ربات ها - تله پاتی - جاودانگی انسان - نوشته های تاریخی غیر واقعی - جنگ هسته ای - آرمانشهر (utopia) و پاد آرمانشهر (dystopia) - قدرت های ذهنی - آینده ی زمین - داستانهای آخرالزمان (Apocalyptic) و...

و نیز می تواند فرضیات متعدد دیگری را نیز شامل شود که در خیلی از تعریف های علمی - تخیلی نمی گنجد.

داستان های علمی - تخیلی که در دو دهه ی اخیر در نشریات، مجلات و کتابهای ایرانی دیده می شود مدت ها است که در جهان پا به عرصه ی وجود گذاشته است. این گونه ی ادبی اخیراً مورد استقبال عمومی نویسندگان و خوانندگان جوان ایرانی واقع شده است. که آن هم بیشتر تحت تاثیر ترجمه و صنعت سینما بوده است.

ممکن نیست سری به نشریات روز بزنید و چشمتان به داستان یا داستانک های علمی - تخیلی، فیلم های علمی - تخیلی، نویسندگان و نقدهای علمی - تخیلی برخورد.

گونه‌ی علمی تخیلی که خود از گونه‌ای وسیع‌تر به نام فانتزی گرفته شده است دنیای خاص خود را دارد. جهانی که خواننده را با خود به اوج تخیلات پرواز می‌دهد و او را در گذشته یا آینده سیر می‌دهد. دستمایه‌ی همه‌ی این‌ها علم و فناوری و نیز تخیل است. ادبیات علمی - تخیلی، تخیل عالمانه‌ای است که یک نویسنده‌ی متفکر و گاه متخصص می‌تواند داشته باشد. هم داستان است هم علم و هم خیال است هم تکنولوژی. گاه پیش‌بینی است گاه پیشگویی گاه اتوپیاست utopia. گاه دیستوپیا

در داستان‌های علمی - تخیلی نویسنده می‌تواند هرگونه کنش قابل تصور علم را ترسیم کند. او می‌تواند به دلخواه خویش رنگ آفتاب را عوض کند. اشیاء را به سخن گفتن و درختان را به راه رفتن وادارد، یا به میل خود حیواناتی عجب بال‌خاقه و مخلوقاتی هوشمند بیافریند. اما باید این را یادآور شد که جوهر اصلی داستان‌های علمی - تخیلی شیفتگی نسبت به تکنولوژی و ستایش از آن است. طبیعتی به ویژه نجوم، فیزیک و بیولوژی است.

این ژانر در مسیر تحول تاریخی خود، عصر کلاسیک «جنگ‌های فضایی» را پشت سر گذاشت و برخی از رمان‌های علمی - تخیلی خود را به مسایل اجتماعی و علوم (روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، مردم‌شناسی) معطوف ساخت. (فرهادپور، ۱۳۷۷: ۱۴)

بسیاری از ما انسانها می‌خواهیم بدانیم که فردای ما چگونه است همانطور که بر گذشته‌ی خود آگاهیم. داستان علمی - تخیلی، فردا را به ما نشان می‌دهد. تغییرات پرشتاب عصر ما، انسانها را دچار بیم و امید کرده است. زیرا تکنولوژی‌های جدید، هر روز به زندگی ما شکل تازه‌ای می‌دهند و فرهنگ پیرامون ما را نوبه نو قالب‌ریزی می‌کنند. نویسنده و

خواننده‌ی داستان‌های علمی - تخیلی می‌توانند فرضیات داستان را بپذیرند؛ گرچه گاهی اوقات کمی بعید و دور از ذهن به نظر می‌آیند. برخی ممکن است اعتراض کنند که شاهد و گواه تجربی دال بر سفر زمانی و گیتی‌های موازی وجود ندارد، اما قواعد و قراردادهای داستان‌های علمی - تخیلی حداقل احتمال کمرنگ و مبهمی برای آنها قائل است.

امروزه داستان‌های ژول ورن دیگر نو و مسحور کننده به نظر نمی‌رسند. رؤیای سفر به ماه حالا دیگر به حقیقتی کهنه بدل شده، ایستگاه‌های فضایی به راحتی به دور دنیا می‌چرخد و حتی بچه‌های ده ساله هم می‌دانند ریزمین هیچ موجود عجیب و غریبی زندگی نمی‌کند. گستره‌ی علم سال‌هاست از مرز داستان‌های ژول ورن گذشته اما برای تخیل بشر هرگز مرزی وجود ندارد و ما بازتابی از این قدرت بی‌حد و مرز انسان را در قصه‌های علمی - تخیلی می‌بینیم. (دیمان، ۱۳۸۷؛ ۳۹)

هرگز نمی‌توان از اهمیت نقش داستان‌های علمی - تخیلی در زمینه پیشرفت علوم صرف نظر کرد. پیش‌بینی‌های ژول ورن در زمینه زیردریایی، لیزر و سفر به ماه، رؤیای کودکی شد که در دهه‌های بعد با تلاش به این پیش‌بینی‌ها، جامه‌ی عمل پوشاندند. آرنه‌ی کلاک هم ارتباطات ماهواره‌ای را در دو دهه قبل از ایجاد آن پیش‌بینی کرده بود و رؤیاهای آسیموف در زمینه علوم رباتیک، منجر به ارایه اصل سه‌گانه این علم گردید اصولی که هنوز سرلوحه‌ی کار محققان در این عرصه است.

غیر از کارکرد فوق، این داستان‌ها می‌توانند نقش بسیار مهمی در آموزش جوانان و نوجوانان داشته، علاقه ایشان را به فراگیری علم و دانش افزایش دهد. امروزه در کشورهای توسعه یافته از متون علمی - تخیلی در

کتابهای درسی استفاده شده و از طریق ساخت برنامه های علمی بر اساس این داستان ها، علاقه مندی نسل جوان را به علم افزایش می دهند.

ادبیات علمی - تخیلی می تواند تاریخ آینده باشد. ادبیات علمی - تخیلی شیوه ای برای بیان اندیشه ها و گمانه های اثبات نشده یا پیش بینی وقوع رخدادها و شرایطی است که وجود ندارد. تخیل علمی بخشی از فرایند، روش علمی است که پیش از مرحله نظریه پردازی انجام می پذیرد. اختراع تلک، بمباران هوایی، روبات های صنعتی، جنگ هسته ای نمونه های از صدها پدیده ای هستند که امروزه در زندگی واقعی وجود دارند و اولین بار در داستان های علمی - تخیلی مطرح شدند.

با خواندن یک داستان فانتزی یا علمی - تخیلی، می توان از مرزهای تکرار و زندگی روزمره، در کرانه های بال گشود و خود را در جهان متفاوت یافت. تجربه تکرار یک روز کسل کننده و کاملاً معمولی، شاید این احساس را به همراه داشته باشد. بهترین حس، پرواز خیال به دنیایی کاملاً متفاوت و جهش یافته باشد دنیایی خارج العاده که بایدازنو کشف شود. حال این داستان های افسانه ای که زندگی روزمره را می شکند و انسان را به مرز رؤیا و ناباوری می برد چگونه به وجود آمده اند؟ تاریخچه آنها چیست؟ انسان ها در چه سنی از آنها استقبال می کنند و خلق این نوع کتاب ها در میان نویسندگان ایران چگونه است؟ در این کتاب می خواهیم علل و عوامل پیشرفت یا عدم پیشرفت این ژانر در ایران را مورد ارزیابی قرار دهیم و اینکه چرا این ژانر در بیشتر نقاط دنیا مورد استقبال قرار می گیرد؟ و آیا نویسنده های ایرانی از صد سال گذشته تا به حال به این ژانر علاقه و توجه نشان داده اند؟ مؤلفه های حقیقی این گونه ای ادبی چیست؟ و از کجا خلاقیت نویسنده ها در این زمینه به منصه ظهور

می‌رسد؟ آیا نویسنده‌های ایرانی از پیگیری دستاوردهای علمی دنیا و کشور خود می‌پرهیزند؟ درباره ماهیت این ژانر، شکل‌گیری آن در ادبیات و ریشه‌های بی‌مهری و علاقمندی به آن و مخصوصاً پیشرفت آن در دهه‌های اخیر در ادبیات ایران به جستجو و تحقیق می‌پردازیم با توجه به اینکه در حال حاضر مدت‌هاست که دیگر از آن نگاه تحقیرآمیز سابق به علمی - تخیلی خبری نیست و کم پیش می‌آید کتابی یا مقاله‌ای یا نشریه‌ای (حتی در سینما) نوشته شود و نامی از علمی - تخیلی نویسان در آن نباشد.

امروزه داستان‌های علمی - تخیلی در شکل مدرن و پست مدرن، با تنوع و زیرگونه‌های (sub genres) متعدد و شگفت‌آوری در سینما و ادبیات و کمیک استریپ، ظهور کرده است و در ایران از طریق ترجمه و صنعت سینما، بخشی از ادبیات و تخیل جوان را به خود مشغول کرده است. بنابراین ضرورت دارد بواسطه دانش و وسعت کار ۲- اهمیت کار (زیرا که بخش اعظمی از مجلات و نشریات و اینترنتیها به آن اختصاص یافته است و نیز بواسطه گستردگی آن در فیلم و سینما و ساختها) با شناخت این ژانر به غنای فرم و دغدغه‌های آن و سران در ایران بپردازیم؛ تا داستان علمی - تخیلی در ایران به شکلی قابل توجه و اصولی شکل گیرد.

درواقع هیچکدام از داستان‌های علمی - تخیلی را نمی‌توان فقط عضو یک رده دانست؛ بسیاری از داستان‌های علمی - تخیلی که جنبه‌ی اصلی آنها عامل سرگرم کننده است. خرده‌گیری از انسانیت یا نحوه‌ی دینداری آنهاست. یا اگر داستان سرگرم کننده نباشد اصلاً خواننده

نمی شود؛ بدون توجه به مفهوم بسیار ارزشمند پیش بینی، داستان علمی - تخیلی به خیال و وهم تنزل می یابد. داستان علمی - تخیلی که در اوضاع اجتماعی کنونی نوشته و خوانده می شود، ممکن است ترکیبی از سرگرمی و اظهار نظر اجتماعی و پیش بینی باشد. پرهیجان ترین قصه های فضایی همیشه بر نوعی اظهار نظر اجتماعی درباره خودمان دلالت دارند.

ممکن است داستان علمی - تخیلی ترکیبی از سفرهای زمانی و ماثین زمان و در عین حال تغییرات ژنتیک و علوم زیستی باشد. گاه سفرهای فضایی می تواند به داستانهای آخرالزمانی نیز بدل شود.

بنابراین، رده های داستان های علمی - تخیلی با یکدیگر همپوشی دارند و نمی توان آن ها را کاملاً از یکدیگر جدا کرد. (فولادی، ۱۳۷۷؛ ۹۰). این کتاب مشتمل بر سه فصل است. پاره نخست: تعاریف و مفاهیم و تاریخچه و انواع داستان علمی - تخیلی، مضامین و موضوعات آن و نیز انواع و کاربرد آن است.

پاره دوم: رشد و برآیند داستان علمی - تخیلی در ادبیات فارسی، سینما، مجلات و نشریات و ... و فصل سوم: نقد و بررسی برخی از داستان های دو دهه گذشته و چند داستان قدیمی تر، طی تحقیق و جستجوهای به عمل آمده، دریافتیم هنوز منبع و مرجعی که این داستانها را دسته بندی، جمع آوری و نقد و تحلیل کند، موجود نیست و شاید به خاطر آن است که هنوز آن طور که شایسته است کسی این ژانر را در ایران جدی نگرفته و به طور جامع به بررسی و تحلیل این نوع ادبی پرداخته است. امید است این تحقیق راهی به سوی روند تحقیقاتی علاقمندان گردد و به رشد صحیح این نوع ادبی در ایران کمک نماید. چشم دارم این اثر پژوهشی مورد توجه ادب دوستان و پژوهشگران عرصه دانش و اندیشه

بررسی داستان های علمی - تخیلی ایرانی ۱۵

قرار گیرد. نظرها و پیشنهادهای شما خردورزان موجب ایجاد انگیزه برای پژوهش های جدیدم خواهد بود.

با ما به نشانی: eslami-asl2010@yahoo.com همراه شوید.

اینستاگرام: [eslami01](#)

کانال اشعار: [@afsaneheslami](#)

افسانه اسلامی

پاییز ۱۳۸۹

www.ketab.ir